

PM Rotel IV (Dnr KS 2020/981)

En mer likvärdig skola - minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning (SOU 2020:28)

Remiss från Utbildningsdepartementet

Remisstid den 30 november 2020

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Isabel Smedberg-Palmqvist anför följande.

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning (SOU 2020:28) till Stockholms stad för yttrande. I utredningen, som knyter an till kommunfullmäktiges mål *I Stockholm når barn sin fulla potential då Stockholms skolor och förskolor är de bästa i Sverige*, föreslås att staten bör ta ett större ansvar för skolans likvärdighet, bland annat genom att Skolverket etableras regionalt. Utredningen föreslår vidare att Skolverket får ansvar för ett nationellt skolvalssystem som införs för samtliga huvudmän, utifrån ett antal urvalsprinciper. Kötid som urval föreslås avskaffas. Utredningen föreslår även en rad förändringar av resursfördelning.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret konstaterar att utredningen redogör för inslag som skulle kunna bidra till minskad segregation, men har synpunkter på föreslagen stärkt roll för Skolverket, nationellt skolval, principer för urval samt resursfördelning.

Utbildningsnämnden instämmer i många av förslagen men framhåller att fristående verksamheter är en viktig del av stadens utbildningssektor.

Mina synpunkter

Alla barn i Stockholms skolor ska få en bra kunskapsutveckling som skapar förutsättningar för en bra framtid och möjliggör för dem att göra sina egna livsval oavsett var i staden de bor eller vilken bakgrund de har. Att klara skolan är den enskilt viktigaste faktorn för att barn ska kunna bygga sig ett gott liv och förverkliga sina drömmar. Skolan har ett mycket viktigt kompensatoriskt uppdrag och därför måste alla skolor vara bra skolor. En stor andel av Stockholms elever har valt en fristående skola. Det fria skolvalet är en viktig förutsättning för att unga själva ska kunna utforma sin

framtid. De fristående skolorna är därför en viktig del av Stockholms utbildningssektor och bidrar tillsammans med de kommunala skolorna till ett brett skolutbud för stadens elever. I såväl Stockholm som i övriga landet finns det stora utmaningar med bristande likvärdighet mellan skolor, en utmaning som den grönbå majoriteten i Stockholms stad har stort fokus på. Stockholm har bland annat landets starkaste socioekonomiska resursomfördelning och vi arbetar mycket aktivt på en rad olika områden för att skolor i utsatta områden ska få fler elever som går ut nian med gymnasiebehörighet och gymnasiet med examensbevis. Jag delar mycket av utredningens problembild, skolan behöver hitta verkningfulla åtgärder för en mer likvärdig skola och för en minskad skelsegregation. I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets utlåtande och utbildningsnämndens yttrande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 18 november 2020

ISABEL SMEDBERG-PALMQVIST

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remissen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård, Jan Valeskog och Kadir Kasirga (alla S) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Att remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs nedan.

Den svenska skolan ska vara likvärdig för alla elever oavsett skolform, var i landet man bor och vilken bakgrund man har. Kvaliteten ska vara så hög att kunskapsmålen nås och att skolverksamheten kan ta hänsyn till alla elevers förutsättningar och behov. Likvärdigheten handlar i grunden om att en elevs möjlighet att förverkliga sin potential i skolan inte ska vara beroende av elevens familjebakgrund, var eleven bor eller vilken skola eleven går på.

Tyvärr ser inte verkligheten ut så idag. Varken i Stockholm eller i resten av landet. Det finns mycket som den enskilda kommunen kan göra för att ge goda förutsättningar för en likvärdig skola. En grundläggande faktor är att skolan ges tillräckligt med resurser för att kunna anställa kompetent personal och att resurserna ges utefter behov, så att skolor med större utmaningar också ges förutsättningar att klara av sitt uppdrag.

Kommunens rådighet över skolplaneringen är dock begränsad av den skolmarknad vi har idag. Friskolereformen som infördes under regeringen Bildt har över tid visat sig ha stora brister; ett av de största problemen är den ökande skelsegregationen och en kvalitetsspridning skolor emellan som är mycket hög, där ekonomiska intressen tillåts sättas före kvaliteten på utbildningen.

I grunden är valfrihet något positivt men det fria skolvalet har tillsammans med en växande boendesegregation och en explosion av vinstdrivande fristående skolor ökat skolsegregationen kraftigt. Elever delas upp utefter socioekonomisk bakgrund och var ens föräldrar kommer ifrån. Våra städer blir som konsekvens allt mer delade. Det här en av våra absolut viktigaste uppgifter som politiker; att bryta de ökande klyftorna i samhället. Alla barn har rätt till trygg skolgång av hög kvalitet. Alla skolor ska vara bra skolor.

Den socialdemokratiskt ledda regeringens arbete med att adressera skolans strukturella problem är både nödvändigt och välkommet. Den här utredningen tar tag i en rad utmaningar som behöver hanteras för att skapa en mer likvärdig skola. Vi ställer oss positiva till huvuddelen av utredningens förslag och till utbildningsförvaltningens remissvar som antogs av utbildningsnämnden den 15 oktober.

Vi skulle vilja lyfta några delar av utredningen som särskilt viktiga att jobba vidare med:

1. Nationellt skolval

Vi delar utbildningsförvaltningens åsikt om att det finns en risk med att avståndet mellan skolverket som beslutsinstans och den sökande eleven kan bli för stort. Det för med sig att närheten och inflytandet för den enskilde riskerar att minska.

Utbildningsförvaltningen föreslår istället en modell där ansökan och skolplacering vid samtliga skolor oavsett huvudman ska ske via elevens hemkommun. Det är ett bra förslag och vi delar förvaltningens bild av det skulle underlätta för både vårdnadshavare, elever och skolverksamheten.

2. Principer för urval

Det behövs ett tydligare regelverk för urvalsgrunderna till skolan. Möjligheten att anpassa sitt urvalssystem är idag mycket begränsad och det är därför positivt att utredningen föreslår att urvalsgrunderna ska kunna anpassas i syfte att aktivt minska skolsegregationen.

Vi delar utbildningsförvaltningens åsikt om att närhetsprincipen ska vara den överordnade urvalsmetoden samtidigt som vårdnadshavarnas val också ska väga tungt. Vidare tycker vi att det är bra att kötid som urvalsmetod ska tas bort då det är ett av de viktigaste verktygen för friskolor att tidigt selektera elever med högt motiverade vårdnadshavare ofta med en hög utbildningsbakgrund. Vi delar också uppfattningen att fristående resursskolor som använder sig av kötid som urval också borde omfattas av utredningens förslag.

3. Skolspår

Förslaget om skolspår som urvalsmetod ser vi som positivt. Det skulle möjliggöra för elever att få en sammanhållen skolgång F-9 i högre grad. Det skulle motverka dränivering på elever från kommunala skolor till friskolor i årskurs 4 och 5 vilket skulle underlätta för den långsiktiga planeringen av skolstrukturen. Det ger också förutsättningar för att elevsammansättningarna ska kunna vara mer blandade – något vi vet ökat kunskapsresultaten både för låg- och högpresterande elever.

4. Resursfördelning

Vi ställer oss positiva till utbildningsförvaltningens svar gällande en förändrad beräkning av grundbeloppet. Det är absurt att fristående skolor måste kompenseras för att staden har ett lagstadgat ansvar för skolförsörjningen för alla hemkommunselever och därmed får stora investeringskostnader för alla nya skolor som byggs. Varje år åter lokalkostnaderna upp en större del av verksamhetens resurser och det är strategiskt viktigt för staden att en långsiktig lösning för att kompensera för detta utan att samma summa måste anslås friskolorna hittas.

Stadsledningskontoret argumenterar mot en förändrad beräkning av grundbeloppet med hänvisning till principen av bidrag på lika villkor. Samtidigt medger de att en kommun som huvudman jämfört med en fristående skola har ett betydligt mer omfattande uppdrag vilket innebär ökade kostnader men att förslaget inte är rimligt på grund av vad ett sådant avdrag skulle få för konsekvenser för fristående huvudmän. Det är en förvånande argumentation.

Rimligtvis borde kommunens möjlighet att bedriva sin verksamhet utan att behöva betala dubbelt för sina investerings- och lokalkostnader vara överordnat fristående huvudmäns vinstkrav.

Vidare delar vi utbildningsförvaltningens bild av att det behövs ett utökat statsbidrag baserat på socioekonomiska faktorer och att det är positivt att de riktade bidragen slås ihop till ett generellt sektorsbidrag. Det skulle underlätta för verksamheterna att ta del av pengarna utan behöva lägga tid och pengar på administrationen som krävs för att söka bidragen.

5. Insatser för likvärdighet i ett bredare perspektiv

Lärarnas förutsättningar för att möta elever med olika behov och utifrån det kompensatoriska uppdraget ge en god utbildning till elever med störst utmaningar måste stärkas. Vi delar bilden av att utbilda lärare i grundläggande kompetens är viktigt samtidigt som skolan också behöver vara fullt finansierad för att få fler lärare och pedagoger i klassrummen. Kompetensfrågan är väldigt viktig för en ökad likvärdighet och här behöver samtliga parter hjälpas åt, även då ett stort ansvar ligger på staten.

Reservation anfördes av borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Att delvis godkänna utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen
2. Att därutöver anföra följande

Vi instämmer i stor uträkning med utbildningsförvaltningens synpunkter på utredningens förslag. Men först vill vi lyfta det som denna utredning valt att inte ta med. Trots att en stor enighet råder om att den ökande skolsegregationen och minskande likvärdigheten i skolan är ett allvarligt problem som eskalerat allt sedan friskolereformen, så har utredningen bakbundits av punkt nio i januariöverenskommelsen: ”regeringen kommer inte att driva eller arbeta vidare med förslag om vinstförbud eller andra förslag med syftet att införa vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden.”

Det finns ett starkt stöd i forskning att friskolereformen och det fria skolvalet - i praktiken införandet av en skolmarknad i Sverige - är orsak till mycket av den brist på likvärdigt som nu finns inom svenska skolor. OECD:s utbildningschef Andreas Schleicher anser att det är just på grund av att utbildningen i Sverige blivit en handelsvara där föräldrar och elever betraktas som kunder som den inte längre är likvärdig och har ett växande problem med att segregationen ökar. Han har vid flertal tillfällen varnat för det ökande gapet mellan elever i Sverige och föreslagit att resurserna styrs om så att skolor i socioekonomiskt utsatta områden får mer stöd. PISA visar att svensk skolpolitik faktiskt är bra på en sak – att låta de ökande samhällsklyftorna återspeglas inom skolan. Det går bättre för elever som har högutbildade föräldrar med höga inkomster. Det går däremot inte alls lika bra för elever som har tuffare förutsättningar, elever som kommer från hem där föräldrarna i många fall har osäkra deltidsjobb och saknar pengar för att skaffa privat läxhjälp. Man kommer inte undan att den svenska skolan idag misslyckas med ett av sina mest grundläggande uppdrag; att kompensera för elevernas olika förutsättningar. Skulden hamnar på dem som släppt in vinstintresset i skolan, och när man sett skadeverkningarna inte vill göra något åt det.

Vi anser att det är möjligheten för friskolorna att göra obegränsade vinstuttag i kombination med det fria skolvalet i grundskolan som gör att barn från hyreslägenheter och villaområden inte längre möts, inte ens i klassrummen. Det är märkligt att de borgerliga partierna och Miljöpartiet inte ser det som en majoritet av Sveriges befolkning ser, det största problemet i skolan är att vi som enda land i världen tillåter vinstuttag i verksamhet som bekostas av offentliga medel. Men man kommer inte undan att den svenska skolan misslyckas med ett av sina mest grundläggande uppdrag; att kompensera för elevernas olika förutsättningar. Skulden hamnar på dem som släppt in vinstintresset i skolan, och när man sett skadeverkningarna inte vill göra något åt det. Men man kommer inte undan att den svenska skolan misslyckas med ett

av sina mest grundläggande uppdrag; att kompensera för elevernas olika förutsättningar. Skulden hamnar på dem som släppt in vinstintresset i skolan, och när man sett skadeverkningarna inte vill göra något åt det.

Vi anser att det nuvarande skolfinansieringssystemet med skolpeng måste avskaffas - det skulle öka likvärdigheten i skolan. Skolpengen tillåter friskolor att alstra enorma vinster på en skattefinansierad verksamhet, pengar som istället borde stanna kvar inom den gemensamma välfärden. Kostnaderna för att bedriva undervisning är i stort sett desamma oavsett klassens storlek och ett system med skolpeng skapar incitament att låta klassernas storlek växa och personaltätheten minska, allt för att öka vinsten. Att Sverige är det enda land som tillåter detta vinstuttag blir vi trötta på att upprepa, men vi gör det för att understryka att systemet är unikt men tyvärr inte på ett positivt sätt. Vi vill ha en gemensamt finansierad och demokratiskt styrd skola utan vinstuttag där det är behoven som styr resursfördelningen, en skola där eleverna får det stöd och den stimulans som behövs för att ta emot, skaffa och söka kunskap.

Flera av de förslag som utredningen lägger fram är bra och kommer säkert ha en viss effekt på skolans likvärdighet. Framförallt instämmer vi med både utredningen och utbildningsförvaltningen vad gäller behovet av en förändring av vad gäller grundbeloppet. Utredningens förslag att kommunerna ska kunna göra ett avdrag för de merkostnader de har för att erbjuda alla elever en plats i en skola nära hemmet och för beredskapen att ta emot nya elever. Kommunerna har ett mer omfattande uppdrag än friskolorna och det innebär ökade kostnader, det är självklart att de kommunala skolorna ska ha en större del av skolpengen än de fristående huvudmännen. De fristående 15 skolkoncernernas vinstuttag tyder med all önskvärd tydlighet att det nuvarande systemet överkompenserar dem.

Tyvärr kommer inte utredningens förslag att leda till den systemförändring som skolan behöver, utan endast sätta plåster på ett gapande sår, ett sår som läcker skattepengar. Socialdemokraterna lovade i sitt valmanifest att bryta skolegregationen, men det enda sättet att på riktigt bryta den negativa utvecklingen i svenska skolan är att sätta stopp för marknadstänkandet, det har inte i skolan att göra.

Utredningens namn *en mer likvärdig skola* bör vara ledstjärnan i det fortsatta arbetet och den evidens som visar på att den svenska skolan idag är fragmentiserad och i högsta grad ojämlig och orättvis bör tas på allvar.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av Karin Wangård, Jan Valeskog och Kadir Kasirga (alla S) med hänvisning till Socialdemokraternas reservation i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Clara Lindblom och Rashid Mohammed (båda V) med hänvisning till Vänsterpartiets reservation i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Peter Wallmark (SD) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att föredragande borgarråds förslag avslås
2. Att därutöver anföra följande:

Utredningen föreslår att staten bör ta ett större ansvar för skolans likvärdighet. Problemen vi ser i många skolor är inte en ekonomisk fråga, det ser vi inte minst genom att skolor som får mer resurser ändå presterar sämre när det kommer till skolresultaten.

Utredningens förslag kring urval och kvotering är något som ej bidrar till en bättre skola utan kommer istället slå negativt på många elevers skolgång. Vi anser att förvaltningen ska ta ett tydligt ställningstagande emot den här sortens förslag då de ej skapar en skola som ser till alla elevers bästa.

Vi stödjer även fortsättningsvis urval som kötid, vårdnadshavarnas önskemål, närhetsprincipen och syskonförtur. Förslag om att vissa elever ska förfördelas över andra, så kallad kvotering är vi negativa till. Förvaltningen ska tydligt ta avstånd från att man bortser från kötid och att vissa elever föreslås ges förtur till skolplatser före andra elever med en längre kötid.

Förvaltningen har redan i dag ett nära samarbete med Skolverket kring skolor med dåliga skolresultat. Dessa skolor har idag en fördelaktig socioekonomisk resursfördelning vilket betyder att man får mer pengar per elev än andra skolor. Resurserna finns för att förbättra skolresultaten, det som krävs är en ny syn på skolverksamheten, inte att flytta elever med dåliga resultat och placera de i klasser med elever där skolresultaten är bättre. Avslutningsvis saknar vi en konsekvensanalys från förvaltningens sida om genomförda förslag blir verklighet. Har man tagit i beaktande att förslagen kommer drabba väldigt många barn och ungdomars skolgång negativt?

Ersätтарыttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) enligt följande.

Den svenska skolan har under 90-talet genomgått stora förändringar. Friskolereformen och att kommuner tog över huvudmannaskapet från staten. Utredningen lyfter fram det faktum att det redan sker en aktiv styrning från staten, trots att man inte längre har huvudmannaskapet för skolan. Något som i själva verket kan tolkas som att staten försöker kompensera för de misstag som gjordes under 1990-talet när skolan genomgick stora förändringar. Feministiskt initiativ har sedan länge drivit frågan om att återförstatliga skolan för att skapa likvärdighet. Men endast ett förstatligande skulle inte hjälpa den djupa skolsegregation som har befästs i den svenska skolan. Skolpengssystemet som går hand i hand med det fria skolvalet behöver också reformeras.

Feministiskt initiativ vill särskilt peka ut tre områden som behöver förändras:

1) Förstärk det kompensatoriska uppdraget, 2) skolpengssystemet behöver göras om och 3) det fria skolvalet behöver ersättas med ett jämlikt skolsystem.

Skolsegregationen är utbredd i Stockholm. Behörigheten till gymnasiet varierar kraftigt mellan olika områden. Precis som utredningen påpekar har OECD återkommande varnat Sverige för konsekvenserna av detta. Om inte en förändring av dagens skolsystem görs nu, kommer skolsegregationen att cementeras och fördjupas. Enligt forskningen leder minskad segregation till positiva effekter för elevernas lärande och resultat både för elever som har det lite svårare i skolan och för dem som klarar sig allra bäst. Undersökningar från stadens egna skolor visar också att undervisningens effekt är störst på de skolor som ligger i "mellanskiktet". Däremot slår segregationen hårdast mot elever med föräldrar med låg utbildningsbakgrund samt om man lever i ekonomisk och social utsatthet.

Utredningen tar upp frågan om att skolpengen inte är en idealisk fördelningsmodell. Feministiskt initiativ instämmer med detta då dagens skolpengssystem behöver ersättas med en långsiktig finansieringsmodell. Elever agerar idag som kunder på skolmarknaden när skolor måste tävla om eleverna för att säkra sin ekonomi. Varje skola ska ha en långsiktig och säkrad ekonomi för att kunna planera sin undervisning, elevhälsovård och ge alla elever bästa förutsättningar att klara sina studier.

Segregationen mellan skolor har också lett till en uppdelning mellan så kallade tillvalsskolor – skolor dit många söker – och frånvalsskolor – skolor dit få söker. Genom skolvalet ska eleven (och föräldrarna) kunna välja en "bra" skola. I vår mening ska det inte finnas bra eller dåliga skolor. Men effekten av det fria skolvalet är att denna typ av uppdelning av bra och dåliga skolor uppstår. Undersökningar visar att dessa effekter inte beror på skillnader i kvaliteten i skolornas undervisning. Tvärt om, flera av de mest attraktiva skolorna når inte så bra resultat som man kan förvänta med tanke på elevernas bakgrund. Vad som kännetecknar områden och skolor där elever går ut med lägre gymnasiebehörighet är hög arbetslöshet, fattigdom och trångboddhet. Det betyder att skolan har misslyckats med sitt kompensatoriska uppdrag när skolan inte kan ge elever vad den saknar hemifrån, både socialt och ekonomiskt. Det

som förenar tillvalsskolorna är istället att de ligger i områden med många högutbildade och välbeställda familjer. På så sätt bidrar skolvalet till negativa spiraler för skolegregeringen.

Remissammanställning

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning* (SOU 2020:28) till Stockholms stad för yttrande. I utredningen, som knyter an till kommunfullmäktiges mål *I Stockholm når barn sin fulla potential då Stockholms skolor och förskolor är de bästa i Sverige*, föreslås att staten bör ta ett större ansvar för skolans likvärdighet, bland annat genom att Skolverket etableras regionalt. Utredningen föreslår vidare att Skolverket får ansvar för ett nationellt skolvalssystem som införs för samtliga huvudmän, utifrån ett antal urvalsprinciper. Kötid som urval föreslås avskaffas. Utredningen föreslår även en rad förändringar av resursfördelning.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 1 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Det fria skolvalet är viktigt då det ger möjlighet för unga att själva utforma sin framtid. En stor andel av stockholmseleverna har valt fristående skolor. Dessa skolor är en viktig del av Stockholms utbildningssektor och bidrar, tillsammans med de kommunala skolorna, till kommunfullmäktiges mål *I Stockholm når barn sin fulla potential då Stockholms skolor och förskolor är de bästa i Sverige*. Stadsledningskontoret konstaterar att det finns inslag i utredningen som skulle kunna bidra till en minskad segregation, men invänder mot en del av förslagen som innebär ett ökat nationellt ansvar i frågor där relationen mellan huvudman och vårdnadshavare fortsatt är av central betydelse. Nationell styrning och tydlighet i riktlinjer och lagstiftning kan visserligen främja en ökad likvärdighet men stadsledningskontoret ställer sig tveksam till ökat nationellt ansvar.

Stärkt roll för Skolverket

Stockholms stad har redan i dag ett nära samarbete med Skolverket när det gäller ett antal skolor i socioekonomiskt svaga områden inom ramen för Samverkan för bästa skola, som fokuserar på att huvudmannen och Skolverket tillsammans ska stärka det systematiska kvalitetsarbetet. Även om ambitionen med regionalt etablerade skolverk är lovvärd har stadsledningskontoret svårt att se hur utökad byråkrati med regionala tillämpningar ska leda till bättre och mer likställda regionala förutsättningar.

Nationellt skolval

Ett nationellt skolval innebär ett stort avstånd mellan beslutsinstansen och huvudmännen och i slutändan den rektor som ska tillhandahålla en plats åt eleven i klassrummet. Planeringen och genomförandet av skolvalet i Stockholms stad är redan i dag en komplex process med många aktörer, där det ställs stora krav på effektiv kommunikation och korta beslutsvägar för att på bästa sätt möta elevernas och vårdnadshavarnas behov. Det finns en risk att ett ökat avstånd bidrar till längre ledtider mellan beslutsinstans och utförare, vilket riskerar att påverka skolornas verksamhet och relationen till elev och vårdnadshavare negativt. Stadsledningskontoret invänder mot förslaget om ett nationellt skolval. Staden har redan en väl fungerande modell för skolval och stadsledningskontoret ser inte att ett nationellt skolval skulle möjliggöra

någon större effektivisering, eftersom det fortsatt skulle krävas en samordning från staden som huvudman avseende exempelvis platskapacitet och urvalsgrunder. Stadsledningskontoret förordar istället en modell där ansökan och skolplacering vid samtliga skolor, oavsett huvudman, hanteras av elevens hemkommun. Det skulle väsentligt förbättra möjligheterna för huvudmännen att planera sin verksamhet och förenkla för vårdnadshavare och elever. Stockholms stad har under en längre tid haft ett bra samarbete med de fristående huvudmän som har skolor geografiskt belägna i kommunen. Ett flertal fristående skolor deltar aktivt i stadens samordnade skolvalsprocess och det finns nu goda förutsättningar att ytterligare integrera de fristående skolorna tack vare ett till stora delar automatiserat skolvalssystem med full transparens för alla inblandade parter genom hela processen. Utredningen föreslår att Skolverkets beslut om placering inte ska kunna överklagas av vårdnadshavare. Stadsledningskontoret invänder mot detta förslag. Genom att låta vårdnadshavare få sina beslut prövade ökar möjligheten att skapa förståelse för processen och jämförelsen med antagning till gymnasium som görs i utredningen är inte relevant, då den bygger på meritvärden.

Principer för urval

Stadsledningskontoret ställer sig bakom förslaget att Skolverket tar fram ett tydligt gemensamt regelverk och aktivt granskar urvalsgrunder hos kommunala och enskilda huvudmän. Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning att möjligheterna bör utökas för huvudmän att anpassa sina urvalssystem i syfte att aktivt minska skolsegregationen. Skollagen ger idag begränsat utrymme för detta och utredningens förslag är därför välkommet. Stadsledningskontoret instämmer i utredningens slutsats att skolplacering i rimlig närhet till hemmet ska vara överordnad andra urvalsgrunder, liksom att vårdnadshavares aktiva val ska ges högsta prioritet. Stadsledningskontoret är positiv till att kunna utnyttja andra urvalsgrunder för skolplacering givet att närhetsprincipen har tillgodosetts då det är viktigt med tillgång till en bra skola nära hemmet, men att det finns risk för inlåsningseffekter utan andra tydliga urvalsgrunder. Utmaningen blir att hitta tydliga definitioner av alternativa urvalsgrunder som skapar förutsebarhet för vårdnadshavare och elever.

Avskaffande av kötid som urvalsmetod

Utredningen föreslår att kötid som urvalsmetod inte ska vara tillåten då det enligt utredningen gynnar elever som bott länge på samma ort och missgynnar de som flyttat in nyligen. Det är också troligt att kötid gynnar elever vars vårdnadshavare har kunskap och information om hur skolvalet fungerar. Stadsledningskontoret anser att det finns både för- och nackdelar med rådande system men att det ändå är positivt att utredningen öppnar upp för andra urvalsmetoder. Stadsledningskontoret vill påpeka att även fristående resursskolor använder kötid som urval (utöver ett grundläggande behov av särskilt stöd). Även dessa verksamheter bör omfattas av förändringen, om den genomförs. Elevens individuella behov av särskilt stöd bör vara vägledande för urval, såsom är fallet i kommunala grupper med liknande inriktning.

Kvoter som urvalsmetod

Utredningen konstaterar att det mest rättframma sättet att inom ramen för skolvalet påverka elevsammansättningen är att använda kvoter. Syftet med kvoter är att ge en viss grupp elever (ofta en minoritetsgrupp) företräde till platserna. Stadsledningskontoret anser att kvoter utifrån elevernas socioekonomiska bakgrund kan vara ett sätt att minska segregationen på vissa skolor, men att det samtidigt riskerar att skapa andra problem. Det är troligt att kvoter kan minska segregationen i skolor belägna i mer gynnsamma socioekonomiska områden, vilket har observerats i Stockholms stad då den elevpendling som skolvalet möjliggör bidrar till en minskad segregation i detta avseende. Samtidigt ökar den socioekonomiska och kunskapsmässiga segregationen på skolor i mindre gynnsamma socioekonomiska områden genom elevpendling. Ett införande av kvoter riskerar att öka segregationen och minska elevunderlaget i skolor i socioekonomiskt svaga områden, då det inte är sannolikt att de tomma platser som uppstår på dessa skolor skulle fyllas av elever från mer gynnsamma socioekonomiska områden. Det finns också en risk för en ineffektiv användning av skollokaler om kvotsystemet skapar behov av att bygga ut en attraktiv skola, samtidigt som en mindre attraktiv skola

tappar elevunderlag och står med tomma lokaler. Möjligheten till utbyggnad är dessutom begränsad för många av Stockholm skolor, oavsett huvudman. Det innebär att de elever som bor nära en attraktiv skola, men som på grund av kvotsystemet inte får plats, kommer att behöva söka sig till andra skolor. Ytterligare en konsekvens av att införa kvoter är att kommunens kostnader för skolskjuts troligen ökar i och med en ökad elevpendling. Sammantaget anser stadsledningskontoret att tänkbara konsekvenser behöver utredas mer innan ett införande av kvoter kan bli aktuellt.

Skolspår

Utredningen föreslår att skolspår ska kunna användas som urvalsgrund. Skolspår innebär att elever som går vid en viss skolenhet får en garanterad skolplacering vid en annan skolenhet i högre årskurser. Stadsledningskontoret ställer sig positiv till en sådan urvalsgrund. I Stockholm finns en problematik där många elever i exempelvis F-6-skolor byter skola redan i årskurs fyra eller fem för att försäkra sig om en plats på den nya skolan inför högstadiet. Det är troligt att skolspår kommer att skapa en större förutsägbarhet för huvudmannen, eleven och vårdnadshavarna och minska förekomsten av för tidiga val.

Lika möjligheter

Ett intressant förslag är det som i utredningen benämns lika möjligheter. Det innebär att om en skolenhet har lediga platser efter att alla elever som har rimlig närhet till skolan har placerats, så ska det ske en slumpmässig fördelning av övriga elever som sökt skolan. Stadsledningskontoret instämmer i att det är en mer rättvis urvalsprincip än avstånd till skolan, givet att rimlig närhet garanteras.

Skolbyten

Utredningen föreslår att möjligheten att byta skola begränsas till en gång per termin. Förslaget syftar till att dämpa effekten av de snabba förändringar i resurser som många skolbyten kan innebära för huvudmännen, men också till att öka kontinuiteten för eleverna. Stadsledningskontoret stöder förslaget om att begränsa möjligheten till skolbyten, men anser att det är sannolikt att en sådan reglering kommer att få en liten påverkan i Stockholm då det är få skolbyten som sker mitt under en termin, som inte beror på att eleven flyttar. Stadsledningskontoret vill samtidigt betona vikten av att snabba skolbyten måste vara möjliga för elever som av exempelvis sociala skäl skyndsamt behöver byta skola.

Resursfördelning

Nedan kommenterar stadsledningskontoret de förslag kring resursfördelning som bedöms ha störst påverkan för Stockholms stad.

Förändra beräkningen av grundbeloppet

Utredningen föreslår att kommunen ska kunna göra ett avdrag för de merkostnader de har för att erbjuda alla elever en plats i en skola nära hemmet och för beredskapen att ta emot nya elever. Det innebär en lägre nivå på ersättningen till fristående skolor än idag. Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att kommunen har ett mer omfattande uppdrag än friskolorna vilket innebär högre kostnader, men anser inte att förslaget är rimligt med hänsyn till principen om bidrag på lika villkor och de konsekvenser ett sådant avdrag skulle innebära för fristående huvudmän.

Slå samman riktade statsbidrag till ett sektorsbidrag

Stadsledningskontoret stöder intentionerna med detta förslag, då ett sektorsbidrag med en fördelning som tar hänsyn till socioekonomiskt betingade skillnader i elevunderlaget kan bidra till att skapa en mer likvärdig verksamhet. Det kan även bidra till att skapa förutsättningar för relevanta prioriteringar och långsiktiga satsningar utifrån lokala behov. Stadsledningskontoret anser dock att finansieringen av sektorsbidraget och konsekvenser för enskilda huvudmän behöver förtydligas och utredas vidare. Enligt beräkningar från Sveriges Kommuner och Regioner ökar det riktade statsbidraget för Stockholms skolverksamhet i förslaget med 156 mnkr, samtidigt som det generella statsbidraget minskar med 283 mnkr, vilket ger en negativ nettoeffekt för staden om 127 mnkr. De ekonomiska konsekvenserna för Stockholm skulle därmed bli kännbara om finansiering ska ske fullt ut genom minskade generella statsbidrag vilket skulle vara negativt i stadens arbete för ökad likvärdighet.

Uppföljning av hanteringen av tilläggsbelopp

Utredningen föreslår att dagens bestämmelser och ordning för beslut om tilläggsbelopp för elever i fristående skolor som har ett omfattande behov av särskilt stöd behöver utredas vidare. Stockholms stad har under våren 2020 gjort en egen översyn för att kunna hantera problemet kring resursskolors finansiering och ser ett behov av att förslag kring detta presenteras. Frågan har utretts av staten flera gånger utan några konkreta förslag. Stadsledningskontoret vill betona vikten av att staten tar ansvar för att utreda och föreslå ett förtydligt regelverk på området, då det i dag finns alltför många frågetecken för såväl kommuner som fristående huvudmän.

Skolpengens utbetalning

Stadsledningskontoret stöder förslaget om att bidrag till enskilda huvudmän ska justeras med två månaders fördröjning när en elev byter huvudman under läsåret. Frågan om förutsägbara förutsättningar är ett av problemen med skolpengssystemet och synpunkter på skolenhetsnivå framförs regelbundet kring detta.

Insatser för likvärdighet i ett bredare perspektiv

Utredningen menar att det redan i dag finns ett flertal åtgärder och insatser för ökad likvärdighet, som är kända och sedan länge fullt möjliga för huvudmän att vidta, men att det saknas en sådan samordning att detta har kunnat realiseras. Stadsledningskontoret instämmer i detta och anser att det kompensatoriska uppdraget kräver ett aktivt arbete med att matcha kompetens utifrån elevers och skolors behov. Det är av avgörande betydelse att utbilda lärare i grundläggande kompetens men också att rusta lärare för att kunna möta elever med olika behov och utifrån det kompensatoriska uppdraget ge en god utbildning till de elever som har störst utmaningar. Kompetensfrågan är grundläggande för likvärdigheten och här behöver staten ta ett stort ansvar. Stadsledningskontoret föreslår att remissen anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i tjänsteutlåtandet.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 oktober 2020 följande.

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.
3. Därutöver anför följande:

Att klara skolan är den enskilt viktigaste faktorn för att våra barn ska kunna bygga sig ett gott liv. En likvärdig skola är en förutsättning för att alla elever ska få möjlighet att lyckas. Skolan skapar förutsättningar och möjligheter för Stockholms barn och unga. Alla barn i Stockholms skolor ska få en bra kunskapsutveckling som skapar förutsättningar för en bra framtid och möjliggör för dem att göra sina egna livsval oavsett var i staden de bor eller vilken bakgrund de har. En stor andel av stockholmseleverna har valt fristående skolor. Dessa skolor är därför en viktig del av Stockholms utbildningssektor och bidrar, tillsammans med de kommunala skolorna, till att stärka Stockholm. Alla barn och familjer har egna behov och preferenser som har betydelse för vilken skola de väljer. Vi är stolta över den mångfald av skolor som Stockholm har för att tillgodose detta. Vad gäller vissa av utredningens förslag och slutsatser har partierna i majoriteten olika ställningstaganden på riksnivå.

Reservation anfördes av Martin Westmont (SD), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Kadir Kasirga m.fl. (S) och Tina Kratz m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Kadir Kasirga m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Tina Kratz m.fl. (V), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 september 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar utredningens problembild och instämmer i många av förslagen. Att hitta verkningsfulla åtgärder för ökad likvärdighet är en av skolans största utmaningar. Vissa av utredningens förslag, inte minst kring urval, skulle kunna bidra till en minskad segregation. Förvaltningen vill betona vikten av en nära uppföljning av de förslag som kan komma att genomföras, i syfte att analysera effekten av förändringarna.

Stärkt roll för Skolverket

Förvaltningen har redan i dag ett nära samarbete med Skolverket när det gäller ett antal skolor i socioekonomiskt svaga områden inom ramen för satsningen "Samverkan för bästa skola". Denna satsning fokuserar på att huvudmannen och Skolverket tillsammans ska stärka det systematiska kvalitetsarbetet. Det finns även mycket annat stöd från statens sida. Förvaltningen menar att det kan vara bra att Skolverket etableras på regional nivå för att komma närmare huvudmannanivån. Skolverket regionalt skulle också bättre kunna fånga upp huvudmännens behov, till exempel av kompetensutveckling, och att knyta lärosäten, andra aktörer och myndigheter till det regionala arbetet. Dock vill förvaltningen betona vikten av att Skolverket regionalt, i dialog med huvudmännen, ska bidra till att stärka den lokala kompetensen. Det gäller

att hitta bra former för att ge stöd så att det utgår från varje huvudmans behov och nuläge. Utgångspunkten behöver vara stödjande dialogstrukturer för arbete mot de nationella målen där staten och skolhuvudmännen har olika roller.

Nationellt skolval

Ett nationellt skolval innebär ett stort avstånd mellan beslutsinstansen (Skolverket) och de olika huvudmännen och i slutändan den rektor som ska tillhandahålla en plats åt eleven i klassrummet. Planeringen och genomförandet av skolvalet i Stockholms stad är redan i dag en komplex process med många aktörer, där stora krav ställs på effektiv kommunikation och korta beslutsvägar. Detta för att på bästa sätt kunna möta elevernas och vårdnadshavarnas behov. Det finns en tydlig risk att ett ökat avstånd bidrar till längre ledtider mellan beslutsinstans och utförare, vilket riskerat att påverka skolornas verksamhet negativt. Förvaltningen invänder mot förslaget om ett nationellt skolval då staden redan har en väl fungerande modell för skolval. Förvaltningen ser inte heller att ett nationellt skolval skulle möjliggöra någon större effektivisering av stadens arbete, eftersom det fortsatt skulle krävas en samordning från staden som huvudman avseende platskapacitet, urvalsgrunder etc. Förvaltningen instämmer dock i utredningens målsättning om en ökad samordning och likvärdighet mellan kommunala och fristående huvudmän avseende skolvalet. Förvaltningen föreslår istället en modell där ansökan och skolplacering vid samtliga skolor, oavsett huvudman, ska ske via elevens hemkommun. Detta skulle väsentligt förbättra planeringsmöjligheterna för huvudmännen och förenkla för vårdnadshavare och elever. Stockholms stad har under en längre tid haft ett bra samarbete med de fristående huvudmän som har skolor geografiskt belägna i kommunen. Ett flertal fristående skolor deltar aktivt i stadens samordnade skolvalsprocess och det finns nu goda förutsättningar att ytterligare integrera de fristående skolorna tack vare ett till stora delar automatiserat skolvalssystem med full transparens för alla inblandade parter genom hela processen. Utredningen föreslår att Skolverkets beslut om placering inte ska kunna överklagas av vårdnadshavare. Förvaltningen är tveksam till detta förslag. Genom att låta vårdnadshavare få sina beslut prövade ökar möjligheten att på olika sätt skapa förståelse för processen. Förvaltningen anser inte att jämförelsen med antagning till gymnasium är relevant, då denna bygger på meritvärden.

Principer för urval

Förvaltningen ställer sig bakom förslaget att Skolverket sätter upp ett tydligt gemensamt regelverk och aktivt granskar urvalsgrunder hos kommunala och enskilda huvudmän. Förvaltningen delar utredningens bedömning att möjligheterna bör utökas för huvudmän att anpassa sina urvalssystem i syfte att aktivt minska skolsegregationen. Skollagen ger idag begränsat utrymme för detta och därför ser förvaltningen att utredningens förslag pekar i rätt riktning. Förvaltningen instämmer i utredningens slutsats att skolplacering i rimlig närhet till hemmet ska vara överordnad andra urvalsgrunder, liksom att vårdnadshavares aktiva val ska ges högsta prioritet. Förvaltningen är positiv till att kunna utnyttja andra urvalsgrunder för skolplacering givet att närhetsprincipen har tillgodosetts, om antalet sökande överstiger platserna vid en skola. Överlag anser förvaltningen att det är bra att det finns en stor flexibilitet i de urvalsregler som föreslås så att de kan väljas och anpassas efter olika förutsättningar.

Avskaffande av kötid som urvalsmetod

Utredningen föreslår att kötid som urvalsmetod inte ska vara tillåten eftersom kötid gynnar elever som bott länge på samma ort, och missgynnar dem som flyttat in nyligen. Det är också troligt att kötid gynnar elever vars vårdnadshavare har kunskap och information om hur skolvalet fungerar. Förvaltningen vill särskilt påpeka att även fristående resursskolor i Stockholm i dag använder kötid som urval (utöver ett grundläggande behov av särskilt stöd), något som inte framgår tydligt i utredningen. Även dessa verksamheter anser förvaltningen ska omfattas av förändringen, om den genomförs. Istället bör elevens individuella behov av särskilt stöd vara vägledande för urval, såsom är fallet i kommunala grupper med liknande inriktning.

Kvoter som urvalsmetod

Utredningen konstaterar att det mest rättframma sättet att inom ramen för skolvalet påverka elevsammansättningen är att använda kvoter. Syftet med kvoter är att ge en viss grupp elever

(ofta en minoritetsgrupp) företrädare till platserna. När det gäller kvoter utifrån elevernas socioekonomiska bakgrund anser förvaltningen att det kan vara ett sätt att minska segregationen på vissa skolor, men att det samtidigt riskerar skapa andra problem. Å ena sidan är det troligt att kvoter skulle minska segregationen i skolor belägna i mer gynnsamma socioekonomiska områden. Det är också något som förvaltningen observerat i Stockholms stad – den elevpendling som skolvalet möjliggör bidrar till en minskad segregation i detta avseende. Å andra sidan kan vi se att den socioekonomiska och kunskapsmässiga segregationen på skolor i mindre gynnsamma socioekonomiska områden ökar genom elevpendling. Det finns därför en uppenbar risk att införandet av kvoter skulle öka segregationen och minska elevunderlaget i skolor i socioekonomiskt svaga områden. Förvaltningen bedömer det inte som troligt att de tomma platser som uppstår på dessa skolor skulle fyllas av elever från mer gynnsamma socioekonomiska områden. Det finns också en risk för en ineffektiv användning av skollokaler om kvotsystemet skapar behov av att bygga ut en attraktiv skola, samtidigt som en mindre attraktiv skola tappas elevunderlag och står med tomma lokaler. Möjligheten till utbyggnad är dessutom begränsad för många av Stockholms skolor, oavsett huvudman. Det innebär att de elever som bor nära en attraktiv skola, men som på grund av kvotsystemet inte får plats, kommer att behöva söka sig till andra skolor. Ytterligare en konsekvens av att införa kvoter är att kommunens kostnader för skolskjuts troligen ökar i och med en ökad elevpendling. Förvaltningen instämmer i utredningens slutsats att om kvoter ska användas så behöver det vara ett centralt beslut som gäller samtliga huvudmannens skolor. Förvaltningen delar också utredningens oro för att om inte alla huvudmän och skolor i en kommun använder sig av kvoter så finns en risk att det överhuvudtaget inte blir intressant att använda. Om en kvot införs anser förvaltningen att det är viktigt att kvoterna inte är tvingande för eleven, det vill säga i enlighet med utredningens förslag.

Skolspår

Utredningen föreslår att skolspår ska kunna användas som urvalsgrund. Skolspår innebär att elever som går vid en viss skolenhet får en garanterad skolplacering vid en annan skolenhet i högre årskurser. Förvaltningen ställer sig positiv till en sådan urvalsgrund. I Stockholm finns en problematik där många elever i exempelvis F-6-skolor byter skola redan i årskurs fyra eller fem för att försäkra sig om en plats på den nya skolan inför högstadiet. Det är troligt att skolspår kommer att skapa en större förutsägbarhet för huvudmannen, eleven och vårdnadshavarna och minska förekomsten av tidiga val. Skolspår skulle även kunna medföra mer heterogena elevsammansättningar om skolor med olika elevunderlag kunde kopplas till varandra genom att de tillhör samma spår. Elever från en F-6-skola i ytterstaden skulle därigenom kunna tilldelas förtur till en 7-9-skola i innerstaden.

Lika möjligheter

Ett intressant förslag är det som i utredningen benämns lika möjligheter. Det innebär att om en skolenhet har lediga platser efter att alla elever som har rimlig närhet till skolan har placerats, så ska det ske en slumpmässig fördelning av övriga elever som sökt skolan. Förvaltningen instämmer i att det är en mer rättvis urvalsprincip än avståndet till skolan (givet att rimlig närhet kan garanteras).

Skolbyten

Utredningen föreslår att möjligheten att byta skola begränsas till en gång per termin. Förslaget syftar till att dämpa effekten av de snabba förändringar i resurser som många skolbyten kan innebära för huvudmännen, men också till att öka kontinuiteten för eleverna. Förvaltningen stöder förslaget om att begränsa möjligheten till skolbyten, men anser att det är sannolikt att en sådan reglering kommer att få en liten påverkan i Stockholm. Förvaltningen vill samtidigt betona vikten av att snabba skolbyten måste vara möjliga för elever som av exempelvis sociala skäl skyndsamt behöver byta skola. Erfarenheten visar att elever som byter skola ofta riskerar att drabbas negativt i sin kunskapsutveckling. I Stockholms stad är det få skolbyten som sker mitt under en termin, som inte beror på att eleven flyttar. Därför är det sannolikt att en sådan reglering kommer att få en liten påverkan.

Resursfördelning

Förvaltningen kommenterar i det följande de förslag kring resursfördelning som bedöms ha störst påverkan för Stockholms stad.

Förändra beräkningen av grundbeloppet

Utredningen föreslår att kommunen ska kunna göra ett avdrag för de merkostnader de har för att erbjuda alla elever en plats i en skola nära hemmet och för beredskapen att ta emot nya elever. Det innebär en lägre nivå på ersättningen till fristående skolor än idag. Förvaltningen stöder detta förslag. Förvaltningen instämmer i utredningens bedömning att kommunen har ett mer omfattande uppdrag än friskolorna och att det uppdraget innebär ökade kostnader. Kommunernas ansvar för att alltid kunna erbjuda plats i en skola nära hemmet samt hantera stora variationer i elevunderlaget, är exempel på detta. Förvaltningen anser att det bör övervägas om avdraget ska göras med en fastställd schablon istället för att kommunen ska beräkna detta varje år. Det skulle minska administrationen och troligen motverka en ökning av antalet överklagade bidragsbeslut.

Slå samman riktade statsbidrag till ett sektorsbidrag

Förvaltningen stöder detta förslag. Den stora mängden olika riktade statsbidrag har ett antal negativa effekter och problem. De ökar administrationen, skapar undanträngningseffekter och problem med planering, styrning och prioritering samt hämmar kreativitet och utvecklingskraft. Förvaltningens bedömning är att ett sektorsbidrag kan bidra till att skapa en effektivare och likvärdigare verksamhet eftersom det skapar förutsättningar för relevanta prioriteringar och långsiktiga satsningar utifrån lokala behov. Förvaltningen delar utredningens bedömning att medel till skolan behöver fördelas med hänsyn till socioekonomiskt betingade skillnader i elevunderlaget. Förvaltningen är därför generellt sett positiv till ett utökat statsbidrag för detta.

Uppföljning av hanteringen av tilläggsbelopp

Utredningen föreslår att dagens bestämmelser och ordning för beslut om tilläggsbelopp för elever i fristående skolor som har ett omfattande behov av särskilt stöd behöver utredas vidare. Förvaltningen vill påpeka att Stockholms stad under våren 2020 gjort en egen översyn för att kunna hantera problemet kring resursskolors finansiering och ser ett behov av att förslag kring detta presenteras. Frågan har utretts av staten flera gånger utan några konkreta förslag. Förvaltningen vill betona vikten av att staten tar ansvar för att utreda och föreslå ett förtydligt regelverk på området, då det i dag finns alltför många frågetecken för såväl kommuner som fristående huvudmän.

Skolpengens utbetalning

Utredningen föreslår att bidrag till enskilda huvudmän ska justeras med två månaders fördröjning när en elev byter huvudman under läsåret. Förvaltningen stöder detta förslag. Frågan om förutsägbara förutsättningar är ett av problemen med skolpengssystemet och synpunkter på skolenhetsnivå framförs regelbundet kring detta.

Insatser för likvärdighet i ett bredare perspektiv

Utredningen menar att det redan i dag finns ett flertal åtgärder och insatser för ökad likvärdighet, som är kända och sedan länge fullt möjliga för huvudmän att vidta, men att det saknas en sådan samordning att detta har kunnat realiseras. Förvaltningen instämmer och anser att det kompensatoriska uppdraget kräver ett aktivt arbete med att matcha kompetens utifrån elevers och skolors behov. Inom förvaltningen pågår ett arbete för att möjliggöra mer attraktiva utvecklingsinriktade tjänster på skolor med större utmaningar. Detta sker i samarbete med lärosäten för att kunna stärka arbetet med ämnesdidaktisk utveckling och ett mer forskningsbaserat arbetssätt. Förvaltningen delar bedömningen att det är av avgörande betydelse att utbilda lärare i grundläggande kompetens men också att rusta lärare för att kunna möta elever med olika behov och utifrån det kompensatoriska uppdraget ge en god utbildning till de elever som har störst utmaningar. I utredningen hänvisas till ett tidigare betänkande från 2018, "Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling". Här föreslogs att ett nationellt professionsprogram för lärare och rektorer ska inrät-

tas. Förvaltningen ställde sig i huvudsak positiv till detta professionsprogram i tidigare remissvar och kvarstår i denna uppfattning. Kompetensfrågan är grundläggande för likvärdigheten och här behöver staten ta ett stort ansvar.

Konsekvenser för barn och barnets rättigheter samt jämställdhetsanalys

Utredningens konsekvensanalys berör såväl konsekvenser för elever som konsekvenser för jämställdhet. Förvaltningen instämmer i utredningens analys.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden beslutar att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen, samt att beslutet justeras omedelbart med anledning av svarstiden på remissen.

Reservationer m.m.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Martin Westmont (SD) enligt följande.

1. Att avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra följande:

Utredningen föreslår att staten bör ta ett större ansvar för skolans likvärdighet. Det är ingen överdrift att påstå att skolan befinner sig i en djup och allvarlig kris och vi ser med oro på hur många elevers skolresultat halkar efter. Problemen vi ser i många skolor är inte en ekonomisk fråga, det ser vi inte minst genom att skolor som får mer resurser ändå presterar sämre när det kommer till skolresultaten. Utredningens förslag kring urval och kvotering är något som ej bidrar till en bättre skola utan kommer istället slå negativt på många elevers skolgång. Vi anser att förvaltningen ska ta ett tydligt ställningstagande emot den här sortens förslag då de ej skapar en skola som ser till alla elevers bästa. Vi stödjer även fortsättningsvis urval som kötid, vårdnadshavarnas önskemål, närhetsprincipen och syskonförtur. Förslag om att vissa elever ska förfördelas över andra, så kallad kvotering är vi negativa till. Förvaltningen ska tydligt ta avstånd från att man bortser från kötid och att vissa elever föreslås ges förtur till skolplatser före andra elever med en längre kötid. Förvaltningen har redan i dag ett nära samarbete med Skolverket kring skolor med dåliga skolresultat. Dessa skolor har idag en fördelaktig socioekonomisk resursfördelning vilket betyder att man får mer pengar per elev än andra skolor. Resurserna finns för att förbättra skolresultaten, det som krävs är en ny syn på skolverksamheten, inte att flytta elever med dåliga resultat och placera de i klasser med elever där skolresultaten är bättre. Avslutningsvis saknar vi en konsekvensanalys från förvaltningens sida om genomförda förslag blir verklighet. Har man tagit i beaktande att förslagen kommer drabba väldigt många barn och ungdomars skolgång negativt?

Reservation anfördes av Kadir Kasirga m.fl. (S) och Tina Kratz m.fl. (V) enligt följande.

Att bifalla förvaltningens förslag till beslut

Särskilt uttalande gjordes av Kadir Kasirga m.fl. (S) enligt följande.

Den svenska skolan ska vara likvärdig för alla elever oavsett skolform, var i landet man bor och vilken bakgrund man har. Kvaliteten ska vara så hög att kunskapsmålen nås och att skolverksamheten kan ta hänsyn till alla elevers förutsättningar och behov. Likvärdigheten handlar i grunden om att en elevs möjlighet att förverkliga sin potential i skolan inte ska vara beroende av elevens familjebakgrund, var eleven bor eller vilken skola eleven går på. Så ser inte verkligheten ut idag. Varken i Stockholm eller i resten av landet. Den skolmarknad vi har sedan friskolereformen genomfördes av regeringen Bildt har skapat en djupt segregerad skola där kvalitetsspridningen mellan skolor är mycket stor och där ekonomisk vinst tillåts sättas före kvaliteten på utbildningen. Valfrihet i grunden något positivt. Men det fria skolvalet har tillsammans med boendesegregationen och explosionen av vinstdrivande friskolor ökat skolsegregationen kraftigt. Elever delas upp utefter socioekonomisk bakgrund och var ifrån ens föräldrar kommer ifrån. Våra städer blir som konsekvens allt mer segregerade. Det här en av våra absolut viktigaste uppgifter som politiker; att bryta de ökande klyftorna i samhället. Därför är denna utredning välkommen och vi ställer oss i stora drag positiva till förvaltningens

remissvar. Vi skulle vilja lyfta några delar av förvaltningens svar som särskilt viktiga att jobba vidare med.

1. Nationellt skolval

Vi delar förvaltningens åsikt om att det finns en risk med att avståndet mellan skolverket som beslutsinstans och den sökande eleven kan bli för stort. Det för med sig att närheten och inflytandet för den enskilde riskerar att minska. Det finns idag ett nationellt antagningssystem för landet alla högskolor- och universitet som fungerar bra – vilket innebär att det borde vara genomförbart även för skolan. Förvaltningen föreslår istället en modell där ansökan och skolplacering vid samtliga skolor oavsett huvudman ska via elevens hemkommun. Det är ett bra förslag och vi delar förvaltningens bild av det skall underlätta för både vårdnadshavare, elever och skolverksamheten.

2. Principer för urval

Det behövs ett tydligare regelverk för urvalsgrunderna till skolan. Möjligheten idag är mycket begränsad och det är därför positivt att utredningen föreslår att urvalsgrunderna ska kunna anpassas för att i syftet att aktivt minska skolsegregationen. Vi delar förvaltningens åsikt om att närhetsprincipen ska vara den överordnade urvalsmetoden samtidigt som vårdnadshavarnas val också ska väga tungt. Vidare tycker vi att det är bra att kötid som urvalsmetod ska tas bort då det är ett av de viktigaste verktygen för friskolor att tidigt selektera elever med högt motiverade vårdnadshavare ofta med en hög utbildningsbakgrund. Det är också bra att förvaltningen påpekar att fristående resursskolor använder kötid som urval och de också borde omfattas av utredningens förslag.

3. Skolspår

Förslaget om skolspår som urvalsmetod ser vi som mycket positivt. Det skulle möjliggöra för elever att få en sammanhållen skolgång F-9 i högre grad, det skulle motverka dränivering på elever från kommunala skolor till friskolor i årskurs 4 och 5 och underlätta för den långsiktiga planeringen av skolstrukturen. Det ger också förutsättningar för att elevsammansättningarna ska kunna vara mer blandade – något vi vet är positivt både för låg- och högpresterande elever.

4. Resursfördelning

Vi ställer oss positiva till förvaltningens svar gällande en förändrad beräkning av grundbeloppet. Det är absurt att fristående skolor måste kompenseras för att staden har ett lagstadgat ansvar för skolförsörjningen för alla hemkommunselever och därmed får stora investeringskostnader för alla nya skolor som byggs. Varje år åter lokalkostnaderna upp en större del av verksamhetens resurser – en långsiktig lösning för att kompensera för detta utan att samma summa måste anslås friskolorna måste hittas. Vi delar förvaltningens bild av att det behövs ett utökat statsbidrag baserat på socioekonomiska faktorer och att det är positivt att de riktade bidragen slås ihop till ett generellt sektorsbidrag. Det skulle underlätta för verksamheterna att ta del av pengarna utan behöva lägga relativt stora summor och flertalet arbetstimmar på administrationen som krävs för att söka bidragen.

5. Insatser för likvärdighet i ett bredare perspektiv

Lärarnas förutsättningar för att möta elever med olika behov och utifrån det kompensatoriska uppdraget ge en god utbildning till elever med störst utmaningar måste stärkas. Vi delar bilden av att utbilda lärare i grundläggande kompetens är viktigt – men skolan behöver också vara fullt finansierad och fler lärare och pedagoger behövs i klassrummen. Kompetensfrågan är väldigt viktig för en ökad likvärdighet och här behöver samtliga parter hjälpas åt, även då ett stort ansvar ligger på staten.

Särskilt uttalande gjordes av Tina Kratz m.fl. (V) enligt följande.

I stor uträkning håller vi med förvaltningen, men först måste vi ändå lyfta det som denna utredning valt att inte ta med. Trots att vi alla är eniga om att den ökade skolsegregationen och minskande likvärdigheten i skolan är ett allvarligt problem, så har utredningen bakbundits av punkt nio i januariöverenskommelsen, ”regeringen kommer inte att driva eller arbeta vidare

med förslag om vinstförbud eller andra förslag med syftet att införa vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden.” Vänsterpartiet har starkt stöd i forskning när vi hävdar att friskolereformen och det fria skolvalet - i praktiken införandet av en skolmarknad i Sverige - är orsak till mycket av den brist på likvärdigt som vi nu har. Det fria skolvalet är ett icke-fungerande skolvalsystem som bidrar till att öka segregation och som förstärker den redan befintliga segregation som finns i samhället på grund av den ekonomiska politiken OECD:s utbildningschef Andreas Schleicher har sagt att utbildningen i Sverige inte är likvärdig och att segregationen ökar på grund av att utbildning har blivit en handelsvara där föräldrar och elever ses som kunder. Han har vid flertal tillfällen varnat för att gapet mellan elever fortsätter att öka i Sverige. Han har även föreslagit att resurserna styrs om så att skolor i socioekonomiskt utsatta områden får mer stöd. Vänsterpartiet instämmer i kritiken. Den obegränsade vinstjakten har gjort att pengar som skulle kunnat gå till skolan försvinner ut i vinst och skatteparadis. De vinstdrivande friskolorna i kombination med det fria skolvalet i grundskolan gör att barn från hyreslägenheter och villaområden inte längre möts, ens i skolans klassrum. Det är märkligt att de borgerliga partierna och Miljöpartiet inte ser det som en majoritet av Sveriges befolkning ser, det största problemet i skolan är att vi som enda land i världen tillåter vinstuttag i verksamhet som bekostas av offentliga medel. Flera av de förslag som utredningen lägger fram är bra och kommer säkert ha en viss effekt på likvärdigheten i skolan. Vänsterpartiet anser exempelvis att det är ett bra förslag att gå tillbaka till principen att kommunerna har en större kostnad pga. sitt större ansvar och därför bör ha en större del av skolpengen. Dock är grundfelet i den svenska modellen just skolpengen, vilket gör att friskolor kan alstra enorma vinster, pengar som istället bör stanna kvar inom välfärden. Att Sverige är det enda land som tillåter detta vinstuttag blir vi trötta på att upprepa, men vi gör det för att understryka att vi är unika men tyvärr inte på ett positivt sätt. Det vi vill ha en gemensamt finansierad och demokratiskt styrd skola där det är behoven som styr resursfördelningen, en skola där eleverna får det stöd och den stimulans som behövs för att ta emot, skaffa och söka kunskap. Den nuvarande skolfinansieringssystemet med skolpeng måste avskaffas - det skulle öka likvärdigheten i skolan. Kostnaderna för att bedriva undervisning är i stort sett desamma oavsett klassens storlek, vilket leder till att klassernas storlek riskerar växa och personaltätheten minska. Vi anser även att det är dags att återinföra skolpliktsavdraget. Sveriges mycket generösa regler för offentliga bidrag till privatskolor samtidigt som dessa skolor kan använda bidragen som de vill, medan kommunens skyldighet att erbjuda allaelever utbildning samt en beredskaps att ta emot elever från friskolor som går i konkurs. De enskilda huvudmännen har inte samma skyldigheter, syften eller ambitioner som de kommunala skolorna och har därför inte samma kostnader. De privata skolorna blir alltså överkompenserade ekonomiskt medan den kommunala verksamheten tvingas skära ned. Att komma med likvärdighetsbidrag och liknande reformer kommer inte att leda till en systemförändring. Det är, återigen, enbart att släcka en sätta plåster på ett gapande sår, ett sår som läcker skattepengar. Marcus Larsson från tankesmedjan Balans har kommit med en rapport där han beskriver om hur kommuner i dag riggar för etablering av fristående skolor, tillsammans med byggbolag och andra. Vi menar att de här frågorna hör ihop. Så länge vi har kvar det fria skolvalet i grundskolan kvarstår problematiken. Socialdemokraterna lovade i sitt valmanifest att bryta skolegregationen, det enda sättet att på riktigt bryta den negativa utvecklingen i svenska skolan är att sätta stopp för marknadstänkandet, det har inte i skolan att göra. Vad PISA visar är att svensk skolpolitik faktiskt är bra på en sak – att låta de ökande samhällsklyftorna återspeglas inom skolan. Det går bättre för elever som har högutbildade föräldrar med höga inkomster. Det går däremot inte alls lika bra för elever som har tuffare förutsättningar, elever som kommer från hem där föräldrarna i många fall har osäkra deltidsjobb och saknar pengar för att skaffa privat läxhjälp. Utredningens namn en likvärdig skola bör vara ledstjärnan i det fortsatta arbetet och den evidens som visar på att den svenska skolan idag är fragmentiserad och i högsta grad ojämlig och orättvis bör tas på allvar. Vi är inte emot de förslag som försöker kompensera de ojämlikheterna som målas upp i underlaget. Som att återgå till principen att kommunerna ska kunna göra avdrag för den merkostnad de har för sitt mer omfattande uppdrag från ersättningen till fristående. De fristående

skolkoncernernas vinstuttag tyder med all önskvärd tydlighet att det nuvarande systemet överkompenserar dem. Men man kommer inte undan att den svenska skolan misslyckas med ett av sina mest grundläggande uppdrag; att kompensera för elevernas olika förutsättningar. Skulden hamnar på dem som släppt in vinstintresset i skolan, och när man sett skadeverkningarna inte vill göra något åt det. Istället finns där en önskan om fler fria val och en tro på att marknadens allsmäktiga kraft ska lösa läka den svenska skolan. Tar man inte bort roten till olikvärdigheten så kan man uppfinna hjulet hur många gånger som helst, men man kommer inte på allvar komma till rätta med problemet.